

ΠΙΝΔΑΡΟΥ

ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ

Μετάφραση:
Γιάννης Οικονομίδης
Εισαγωγή & Σχόλια:
Δανιήλ 'Ιακώβ.

7 ~ ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ 1994

ΕΒΔΟΜΟΣ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ

Εισαγωγή

Ἡ προκειμένη ὠδή, μαζί μέ τόν ἑνδέκατο καί τόν δωδέκατο Ὀλυμπιονικο, ἀνήκει στούς συντομότερους ἐπινίκους τοῦ Πινδάρου: ἀποτελεῖται μόνο ἀπό μία τριάδα. Νικητής εἶναι ὁ Μεγακλῆς, ὁ γιός τοῦ Ἴπποκράτη (γιά τόν ὅποιο ὁ Πίνδαρος εἶχε συνθέσει ἕναν «θρῆνο», ἀπ. 137), ἀπό τόν δῆμο Ἀλωπεκῆς, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος στούς πυθικούς ἀγῶνες τοῦ 486 π.Χ., ἐνώ λίγους μήνες νωρίτερα εἶχε ἐξοριστεῖ μέ ὀστρακισμό ἀπό τήν Ἀθήνα (πρβ. Ἀριστοτέλη Ἀθηναίων πολιτεία 22, 5 μέ τό σχετικό σχόλιο τοῦ Rhodes· μερικά βστρακα μέ τό ὄνομά του σώζονται ἀκόμη σήμερα). Ἀνῆκε στήν περίφημη οἰκογένεια τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, καί ὁ ὁμώνυμος πρόγονός του, ὡς ἀρχων τό 636 ἢ 632 π.Χ., συνέδισε τό ὄνομά του μέ τό «Κυλώνειον ἄγος», τόν φόνο δηλαδή τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κόλωνα ποῦ εἶχαν καταφύγει σέ βωμούς γιά νά προστατευθοῦν βαιτερα ἀπό τήν ἀποτυχία τοῦ πραξικοπήματος γιά ἐγκαθίδρυση τυραννίδας στήν Ἀθήνα. Τό ἀδίκημα αὐτό τό ἀμνήστευσε ἀργότερα ὁ Σόλων, ἀλλά χρησιμοποιήθηκε συχνά ἀπό τοῦς πολιτικούς ἀντιπάλους τῶν Ἀλκμεωνιδῶν (πρβ. Θουκυδίδη 1, 126-7).

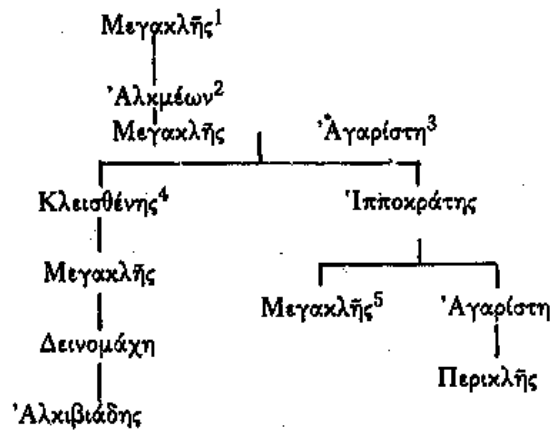
Τόπος ἐκτέλεσης τῆς ὠδῆς, ἀφοῦ ἀποκλείεται προκαταβολικά ἡ Ἀθήνα, πρέπει νά ἦταν οἱ Δελφοί· ἐκεῖ βρισκόταν καί ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα ποῦ εἶχαν ἀνοικοδομήσει οἱ πρόγονοι τοῦ νικητῆ μετά τήν καταστροφή του ἀπό τήν πυρκαγιά τό 548 π.Χ. (βλ. σχόλιο στοῦς στ. 11/12). Ἡ ὠδή δέν περιέχει μῦθο ἢ μυθολογικό παράδειγμα, οὔτε ὅμως ὑπάρχει κάποια ἀναφορά στή σχετικά πρόσφατη νίκη τῶν Ἑλλήνων στόν Μαραθῶνα (490 π.Χ.). Τήν παράλειψη αὐτή τήν δικαιολογεῖ ἴσως τό γεγονός ὅτι ὁ ποιητής θέλησε νά ἀποφύγει ἀναφορά στοῦς Πέρσες, ἀφοῦ ἡ πατρίδα του εἶχε μηδίσει. Πάντως, ἡ ἀνατιολόγητη ἀναφορά στό μεγαλεῖο τῆς Ἀθήνας καί στήν ὑπερόχῃ της μέσα στόν ἑλληνικό χώρο δείχνει ὅτι εἶναι ἀναμφισβήτητη καί ἐντελῶς αὐτονόητη ἡ συμβολή της στήν ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων¹.

1. Γιά τά ἱστοριοπολιτικά συμπεραζόμενα τῆς ὠδῆς βλ. E. Wüst. *Pindar als geschichtsschreibender Dichter*, διατρ., Τυβίγγη 1967, σ. 98 κ.έ.

Σχόλια

1 αἱ μεγαλοπόλεις Ἀθῆναι: Βλ. τό σχόλιο στόν Πυθ. 2, 1(α) καί Νεμ. 2, 8 ταῖς μεγάλας Ἀθῆναις. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ προσφώνηση τοῦ άπ. 76. Ὡ ταί λιπαραί καί ἰσοτέφανοι καί αἰδιμοί, / Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλειναί Ἀθῆναι, δαιμόνιον πολλέθρον. Ἄλλα ἐπίθετα τῶν Ἀθηνῶν: εὐώνυμοι (Νεμ. 4, 19), ἱεραί (άπ. 75, 4), κρاناοί (Ὀλ. 7, 82· 13, 38· Νεμ. 8, 11)· λιπαραί (Νεμ. 4, 19· Ἰσθμ. 2, 20).

2-3 Ἀλκμανιδᾶν... γενεᾶ: Περίφημη ἀριστοκρατική οἰκογένεια στενά συνδεμένη μέ τήν ἱστορία τῆς Ἀθῆνας. Τό ἐπιφανέστερο μέλος τῆς ἦταν ὁ Περικλής. Ἴδού τό γενεαλογικό τῆς δένδρου:

1. Ὁ ἄρχων ποῦ συνδέεται μέ τό «Κυλώνειο ἄγος» (βλ. εἰσαγωγή).
2. Γνωστός τοῦ Κροίσου (πρβ. Ἡρόδοτο 6, 125).
3. Κόρη τοῦ τυράννου τῆς Σικυώνας Κλεισθένη.
4. Πρόκειται γιά τόν γνωστό μεταρρυθμιστή.
5. Πεθερός τοῦ Κίμωνα.

3/4(α) γενεᾶ... ἵπποιοι: Ἡ πρώτη δοτική ἐξαρτᾶται ἀπό τή φράση κρηπίδ' αἰδᾶν ... βαλέσθαι, καί ἡ δεύτερη ἀπό τή λέξη αἰδᾶν (πρβ. Νεμ. 1, 7 ἔργμασιν νικαφόροις ἐγκώμιον ζεῦξαι μέλος). Ὁ Thummei στό σχόλιό του στόν Ἰσθμ. 1, 14-6 θεωρεῖ τίς δύο δοτικές ἀντικείμενα στό βαλέσθαι. Γιά τή χρήση τοῦ πληθυντικοῦ αἰδᾶν γιά νά δηλωθεῖ ἕνας ὕμνος βλ. άπ. 75, 10-2 τὸν Βρόμιον ... / γόνον ὑπάτων μὲν πατέρων μελπόμεν ἦνοι / γυναικῶν τε Καδμειᾶν.

3/4(β) κρηπίδ' αἰδᾶν... βαλέσθαι: Γιά τήν περιγραφή τῆς ὁδοῦ μέ ἀρχιτεκτονικούς ὄρους βλ. τό σχόλιο στόν Πυθ. 6, 7-9. Γιά τή μεταφορική χρήση τῆς λέξης κρηπίς βλ. σχόλιο στόν Πυθ. 4, 138(α). Τό ἀπαρέμφατο βαλέσθαι ἐ-

ξαρτάται από το κάλλιστον, όπως παρακάτω το πυθέσθαι από το επιφανέστερον. Βλ. σχετικά Kühner-Gerth II, σ. 15. Ἡ χρήση τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μεταφορᾶς προετοιμάζει τὴ μνεία τῆς λαμπρῆς προσφορᾶς τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, τῆς ἀνοικοδόμησής δηλαδὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς (11/12).

5/6 τίνα πάτραν, τίνα οἶκον... ὀνομάξαι: Γιά τίς ἀσύνδετες ἐρωτήσεις βλ. Ἰσθμ. 5, 39: τίνας Κύκνον, τίνας Ἔκτορα πέφνον; Κακῶς, ἐπομένως, μερικὰ χειρόγραφα, πού δὲν ἀναγνώρισαν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ δίγαμμα στὴ λέξη οἶκον, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ὑποτιθέμενη χασμωδία, παραδίδουν τίνα τ' οἶκον. Τὸ ὀνομάξαι εἶναι εὐκόλη διόρθωση πού προτάθηκε ἀπὸ τὸν Boeckh καὶ ἀποκαθιστᾷ τόσο τὸ μέτρο ὅσο καὶ τὸ νόημα μὲ τὴ δημιουργία τοῦ ἀοριστολογικοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου, στὸ ὅποιο συμπεριλαμβάνεται ὁ καθένας, καὶ ἰδιαίτερα ὁ ἐξόριστος Μεγακλῆς. Ἀντίθετα, τὸ ὀνομάξομαι ἀντὶ τοῦ παραδεδωμένου ὀνομάξαι δημιουργεῖ ὀρισμένες δυσκολίες. Βλ. σχετικά Burton, δ.π., σ. 33.

5-8 Γιά τὴ ρητορική ἐρώτηση πρβ. Ὀλ. 6, 6· Ἰσθμ. 1, 5· Βακχυλίδη 9, 55· Σιμωνίδη ἀπ. 506 P.

10 Ἐρεχθέος: Ὁ Ἐρεχθέας, γιὸς τοῦ Πανδίωνα, ἦταν βασιλιάς τῆς Ἀθήνας (Ἀπολλόδωρος 3, 15, 1). Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι στὴν Ἰλιάδα (B 547-51) ὁ Ἐρεχθέας θεωρεῖται γιὸς τῆς Γῆς συμβολίζει τὴν ἀξίωση τῶν Ἀθηναίων ὅτι ἦταν αὐτόχθονες, καὶ ἔχι ἐπήλυδες (βλ. τὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ Kirk). Στὴν Ὀδύσσεια (η 80-1) ἡ Ἀθηναῖα κατευθύνεται πρὸς τὸ παλάτι τοῦ Ἐρεχθέα, καὶ ἡ πληροφορία αὐτὴ ἀντανακλᾷ μιὰ πρακτικὴ τῆς ἑφίμης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ, ὅταν οἱ ναοὶ ἦταν στενὰ συνδεδεμένοι μὲ τὸ παλάτι ἢ μέσα σ' αὐτό (βλ. τὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ Stanford). Πρὸς τιμὴ του χτίστηκε τὸ Ἐρέχθειο, καὶ τὸ ὄνομά του φέρει ἡ Ἐρεχθίδης φυλὴ. Ἐρεχθεῖδαι ὀνομάζονται οἱ Ἀθηναῖοι (βλ. Εὐριπίδης Μήδεια 824 μὲ τὸ σχετικὸ σχόλιο τοῦ Page). Ὁ Εὐριπίδης ἔγραψε ἓνα, χαμένο σήμερα, δράμα μὲ τὸν τίτλο Ἐρεχθεὺς (ἀπ. 39 κ.έ. Austin).

11/12(α) δόμον... ἔτευξαν: Πρόκειται γιὰ τὸν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ τὰ ἀρχαῖα Σχόλια (9b), πυρπολήθηκε ἀπὸ τοὺς Πεισιστράτιδες. Οἱ ἐξόριστοι πολιτικοὶ τοὺς ἀντίπαλοι, οἱ Ἀλκμεωνίδες, ὑποσχέθηκαν τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ καὶ συγγέντησαν χρήματα γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν (χρειάζονταν 300 τάλαντα, ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ὁποίων πρέπει νὰ προήλθε ἀπὸ τὴ γενναιοδωρία τοῦ Αἰγύπτου Ἄμαση καὶ τοῦ Λυδοῦ Κροίσου). Ὁ ναὸς αὐτός, πού ἀρχιτέκτονας του ἦταν ὁ Κορίνθιος Σπίνθαρος, καταστράφηκε ἀπὸ σεισμὸ τὸ 373 π.Χ. Ὁ Ἡρόδοτος (5, 62, 2-5) μᾶς πληροφορεῖ σχετικά μὲ τὴν κατασκευὴ τοῦ ναοῦ: ἐνθαῦτα (δηλαδὴ στὸ Λειψύδριον) οἱ Ἀλκμεωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχανώμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἑόντα, τότε δὲ οὕτω, τοῦτον ἐξοικοδομήσαι, οἷα δὲ χρημάτων εὐήκοντες καὶ ἑόντες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἔτι, τὸν [τε] νηὸν ἐξεργάσαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τὰ τε ἄλλα καὶ συγκειμένου σφι πωρῖνου λίθου ποιείειν τὸν νηὸν Παρίου τὰ ἔμπροσθε αὐτοῦ ἐξεποίησαν. Ἡ πρόσοψη δηλαδὴ τοῦ ναοῦ

Έγινε, πέρα από τούς θρους συγγραφής υποχρεώσεων, από παριανό μάρμαρο. Για τόν ναό βλ. P. de la Coste-Messelière, *Les Alcéméonides à Delphes*, BCH 70 (1946) 271-287· για τίς παλαιότερες μυθικές φάσεις του ναού βλ. Chr. Sourvinou-Inwood, *The Myth of the First Temples at Delphi*, CQ 29 (1979) 231-251. Βλ. επίσης G. Gruben, *Die Tempel der Griechen*, Μόναχο 1966, σ. 72-74.

11/12(β) Πυθῶνι: Πρόκειται για τό ἀρχαίο ὄνομα τῶν Δελφῶν· βλ. Ἰλιάδα I 405.

13-6 Δέν γνωρίζουμε σέ ποιὰ μέλη τῆς οἰκογένειας τῶν Ἀλκμεωνιδῶν ἀναφέρεται ὁ κατάλογος τῶν νικῶν. Ἡ ὀλυμπιακή νίκη (592 π.Χ.) ἀνήκει στόν προ-προπάππο του Μεγακλή, τόν Ἀλκμέωνα (βλ. γενεαλογικό δένδρο παραπάνω).

18(α) νέφ δ' εὐπραγία: Πρόκειται για τήν ὑμνούμενη ἐδῶ πυθική νίκη.

18(β) χαίρω τι: Ἐνα εἶδος λιτότητας: «δέν εἶναι μικρή ἡ χαρά μου».

19(α) φθόνον: Βλ. τό σχόλιο στόν Πυθ. 2, 90(α).

19(β) φαντί: Τό ρῆμα δείχνει ὅτι πρόκειται για μιά εὐρέως διαδεδομένη ἀποψη πού ἔχει προσλάβει παροιμιώδη χαρακτήρα.

21 τὰ καί τὰ: Ἡ μεγάλη καί μόνιμη εὐτυχία προκαλεῖ καί πίκρες. Προφανῆς ὑπαινιγμός στόν πρόσφατο ὀστρακισμό του Μεγακλή. Ὁ Thumme, *δ.π.*, I, σ. 72, πιστεύει ὅτι πρέπει νά ἀποδισμεύσουμε τή συμπλοκή ἀπό τά ἱστορικά της συμφραζόμενα καί τήν ἀποδίδει ἀρίστα μέ τό «dies und jenes». Για τό ἀντιθετικό ζεύγος τὰ καί τὰ πρβ. Πυθ. 5, 55· Ἰσθμ. 3/4, 51· Παιάνα 6, 132.